OIKEUSMINISTERIÖ

LAUSUNTO

Lainvalmisteluosasto
LsN Salla Silvola

6.11.2015

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE PERINNÖNJAON OIKAISUA JA OMAISUUDEN PALAUTUSVELVOLLISUUTTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI (HE 72/2015 vp)

1. Esityksen tausta ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi perintökaareen (40/1965) uusi perinnönjaon oikaisua ja omaisuuden palautusvelvollisuutta koskeva luku. Tavoitteena on luoda aineellinen ja menettelyllinen sääntely perinnönjaon oikaisemiseksi tilanteessa, jossa perillisen tai yleistestamentin saajan oikeus perintöön on sivuutettu aiemmin toimitetussa perinnönjaossa tai lapsen ja vanhemman suhde vahvistetaan vasta perinnönjaon jälkeen.

Lisäksi ehdotetaan vähäisiä muutoksia isyyslakiin (11/2015), oikeudenkäymiskaareen ja kuolleeksi julistamisesta annettuun lakiin (127/2005).

Esityksen taustalla on isyyslain hyväksymisen yhteydessä eduskunnan antamat kaksi lausumaa.

Ensimmäisen lausuman mukaan hallituksen tuli ryhtyä kiireellisesti valmistelemaan perinnönjaon peräyttämistä ja palautusvastuuta koskevaa täydentävää sääntelyä sellaisia tapauksia varten, joissa avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneellä lapsella on uuden isyyslain 67 §:n 1 momentissa tarkoitetuin tavoin tai sen seurauksena perintöoikeus isänpuoleisen perittävän jälkeen, ja antaa esitys eduskunnan käsiteltäväksi hyvissä ajoin niin, että ehdotetut muutokset voivat tulla samanaikaisesti voimaan uuden isyyslain kanssa eli 1.1.2016.

Toisen lausuman mukaan hallituksen tuli arvioida perintö- ja testamenttisaannon vanhentumiseen sekä perinnönjaon peräyttämiseen ja palautusvastuuseen liittyviä lainsäädännön yleisiä uudistustarpeita erityisesti oikeusvarmuuden ja omaisuuden suojan näkökulmasta ja ryhtyä arvioinnin perusteella tarvittaessa lainsäädäntötoimenpiteisiin.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Kasarmikatu 25 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

2. Esityksen keskeinen sisältö perustuslakivaliokuntakäsittelyssä

Hallituksen esityksen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Koska esityksen taustalla on perustuslakivaliokunnan aikaisempi lausunto PeVL 46/2014 vp ja siinä esitetyt kannanotot lainsäädännön muutostarpeesta, hallitus on kuitenkin katsonut perustelluksi, että esitys arvioidaan myös perustuslakivaliokunnassa.

Yhdenvertainen kohtelu

Ehdotettua lainsäädäntöä sovelletaan kaikkiin perillisiin ja yleistestamentin saajiin, jotka on aiemmin toimitetussa perinnönjaossa sivuutettu. Ehdotus on näin ollen laajempi kuin mitä eduskunta on ensimmäisessä lausumassaan edellyttänyt valmisteltavaksi kiireellisenä. Yleisen soveltamisalan on katsottu edistävän yhdenvertaista kohtelua. Erityisesti on huomattava, että ehdotukseen ei sisälly sääntelyä, jonka mukaan ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset asetettaisiin eri asemaan mainitun päivämäärän jälkeen avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin nähden.

Palautusvelvollisuuden toteuttamista on helpotettu niissä tilanteissa, joissa perinnönjaon oikaisua vaativa on tullut perillisen asemaan vasta perinnönjaon toimittamisen jälkeen. Näissä tilanteissa palautusvelvollinen voi omaisuuden palauttamisen sijasta maksaa kuolinpesälle korvauksena rahamäärän, joka vastaa hänen liikaa saamansa omaisuuden arvoa. Valintamahdollisuuden antaminen on katsottu tarpeelliseksi, koska jaon toimittaneiden ei ole voinut edellyttää varautuneen mahdollisuuteen, että kuolinpesään tulee myöhemmin uusi perillinen.

Perillisten omaisuuden suoja

Perinnönjaon oikaiseminen laillisesti toimitetun ja lainvoimaisen perinnönjaon jälkeen on toimenpide, jolla puututaan perillisten omaisuuden suojaan. Tällaisia tilanteita saattaa syntyä nykyisinkin, jos isyys vahvistetaan tai testamentti löytyy perittävän kuoleman jälkeen. Ehdotuksella ei luoda näihin tilanteisiin uusia rajoituksia, vaan sen vaikutus on lähinnä menettelyllisesti selkeyttävä.

Avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976 syntyneille lapsille palautetun kanneoikeuden myötä mahdollisesti syntyvä perintöoikeus saattaa väliaikaisesti lisätä tarvetta oikaista jo toimitettuja perinnönjakoja. Perinnönjaon oikaiseminen takautuvan lainsäädännön perusteella on omiaan aiheuttamaan tilanteita, joissa voimassa olevaan lainsäädäntöön luottaneet ja vilpittömässä mielessä toimineet perilliset kokevat oikeutensa perintönsä saatuun omaisuuteen tulleen loukatuksi. Perustuslakivaliokunta arvioi kuitenkin isyyslakia käsitellessään, että perillisten omaisuuden suojaan liittyvät perusteet eivät tässä yhteydessä

ole yhtä painavia kuin vaatimus tiettyyn aikaan avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten syrjimättömyydestä (PeVL 46/2014 vp, s. 9).

Edellä todetusta johtuu, että vaikka ehdotetulla sääntelyllä puututaan perillisten omaisuuden suojaan jo toimitettujen perinnönjakojen osalta, omaisuuden suojan rajoittaminen on katsottava hyväksyttäväksi.

Erityisesti on huomattava, että ehdotettuun sääntelyyn sisältyy palautusvelvollisuuden sovittelua koskeva säännös niitä tilanteita varten, joissa palautusvelvollisuuden sisältö muutoin muodostuisi palautusvelvolliselle kohtuuttomaksi. Sovittelua harkittaessa on otettava huomioon palautusvelvollisen tietoisuus oikaisua vaativan oikeudesta jäämistöön, omaisuuden saamisesta palautusvaatimuksen esittämiseen kulunut aika, palautusvelvollisen ja oikaisua vaativan taloudelliset olosuhteet ja palautusvelvollisuuden vaikutus heidän toimeentuloonsa sekä muut näihin verrattavat seikat. Ehdotuksessa on näin ollen otettu huomioon sellaiset perustuslakivaliokunnan lausunnossaan PeVL 46/2014 vp (s. 11) edellyttämät seikat kuten osapuolten tietoisuus perillisasemasta ja siihen liittyvä toimintamahdollisuus kohtuullisessa ajassa.

Yleinen oikeusvarmuus

Esityksen katsotaan edistävän yleistä oikeusvarmuutta ja lainsäädännön vaikutusten ennakoitavuutta ja täyttävän ne sääntelyn täsmällisyyttä koskevat edellytykset, joita perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 46/2014 vp edellyttänyt.

Esitys ei sisällä ehdotusta perintö- ja testamenttisaannon vanhentumista koskevan sääntelyn uudistamiseksi. Perintö- ja testamenttisaannon vanhentumista koskevan sääntelyn uudistamisen tarvetta on arvioitu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 48/2015), eikä vanhentumissääntelyn muuttamista katsottu tarpeelliseksi mietinnöstä saadun lausuntopalautteen perusteella.

3. Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2016.

Perintökaaren muuttamista koskevan lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan lakia sovelletaan myös ennen sen voimaantuloa toimitettuun perinnönjakoon taikka ositukseen tai omaisuuden erotteluun. Ehdotettu laki ei kuitenkaan vaikuta ennen lain voimaantuloa tehtyjen sopimusten pätevyyteen.